

AD DURUM ÇEKİMLERİNİN KIRGIZCA-TÜRKÇE TİPLERİ

PROF. DR. T. SADIKOV

Adların durum çekimi Kırgız ve başka tüm Türk dillerinin tipolojik özelliklerini ifade eden esas belirtisidir. Sözcüklerin çekim paradigmasına ait bilgiler, ilgili dil bilgilerinde önemli derecede yer almakta. Fakat yukarıdaki gibi paradigmaların hangi tipe ait olduğu ve hangi kurallarla oluşacağı hakkında Türkolojide her yönden onaylanan bilimsel sonuçlar bugüne kadar teklif edilmemiştir.

Bu makalenin amacı Türkolojinin son başarıları ile bizim şahsî araştırmamızın temelinde Türk ve Kırgız dillerindeki çekim tiplerini tespit etme, o tipleri sistematik bir şekilde tasvir etmektedir.

Kırgız ve Türk dillerinde ad durum çekimin yalnız iki tipi vardır: Basit ve birleşik çekim.

Ad durum çekiminin böyle bütün Türk dilleri için aynı iki tipe bölünmesi bu dillerin bir kaynaktan dağılıp bir baba dilden çıkması sebebiyledir.

Ad durum çekimin iki tipini aşağıdaki gibi tasvir edebiliriz:

1. Ses yapısı bakımından bu iki tip kendi arasında ad durum ekinin ilk ünsüzünün düşürülerek veya düşürülmeden korunarak söylenmesi ile farklılık gösterir;

2. Kullanımına göre basit tip kendi sınırında yalnız ses bilimi koşullarıyla oluşurken, birleşik tip ise ses bilimi, sözcük bilimi, biçim bilimi koşullarına bağlı olur.

Böylece ad durum çekimini yukarıdaki gibi iki tipe ayırmanın esas ölçütü *tamlayan, yönelme, belirtme* durum eklerinin ilk ünsüzünün korunması veya korunmadan düşürülerek söylenmesidir.

Eğer bu üç ad durum ekinin ilk ünsüzü korunarak söylenirse, o zaman böyle durumdaki sözcüklerin çekimi *basit çekimi* oluşturur.

Eğer bu üç ad durum ekinin ilk ünsüzü korunmadan düşürülerek söylenirse, böyle bir durum *birleşik çekimi* bildirir.

Türk dillerinde adların durum çekimi yapıldığında yukarıdaki ses değişikliğinden de farklı ses değişikliklerine uğrayabilir. Örneğin, Kırgızca *coluñan çıka*, *akılñan adaşpa*, *dosuman aldım* denilen birleşmelerde çıkma durum ekinin ilk ünsüzü düşürülerek söylendi. Ama *munu bil*, *anın atı*, *maga kara* dersek zaimir kökü *mun-*, *an-*, *mag-* şeklinde söylendi. Böyle olsa da buna benzer değişimler genel tabiata değil hususî farklılıklara sahip olan hâdiseler olarak tasdik edilmesi gerekir. Çünkü onlar Türk dillerinin hepsine değil yalnız bazalarına aittir. Ancak böyle belirtilere çekimin yukarıdaki iki tipini bundan sonra da küçük tiplere bölüştürmede gerekli şart olarak bakılması gerekir.

Böylece ad durum tiplerini aşağıdaki tablo ile gösterebiliriz:

Ad Durum eki \ Ad Durum tipi	Basit çekim		Birleşik çekim	
	Türkçe	Kırgızca	Türkçe	Kırgızca
Yalın	∅	∅	∅	∅
Tamlayan	-nın	-nın	-ın	-ın
Yönelme	-ya	-ga	-a	-a
Belirtme	-yı	-ni	-ı	-ı(>∅)
Kalma	-da / -ta	-da / -ta	-da / ta	-da / -ta
Çıkma	-dan / -tan	-dan / -tan	-dan / -tan	-dan(>-an) / -tan

Görüldüğü gibi basit çekimde iki dilde de *tamlayan*, *yönelme*, *belirtme* durumunun tam eki kullanıldığı gibi, birleşik çekimde onların ilk ünsüzü kısaltılarak söylenen şekli kullanılır. Diğer çekimler ise iki dilde de başlıca olarak aynı göstergelerden faydalanırlar.

Basit Çekim

Mantığa uygun olma bakımından çekim tipini belirleyici kuralın Türkçede başka Türk dillerine göre gelişmenin en yüksek sınırına ulaştığını görmek mümkündür. Çünkü çekimin adı geçen iki tipi Türk dilinde ses bilimi koşuluna göre belirlenir. Tam olarak söylersek, basit çekim sözcüğün sonunda gelen ünlü sesin sonra yapılıp ve onda *tamlayan*, *yönelme*, *belirtme* durum eklerinin ilk ünsüzü korunarak söylenir. Ama ekteki ünlü ses uyumuna göre seçilerek alınır.

Örneğin:

Y.	<i>masa</i>	<i>dede</i>	<i>kutu</i>	<i>kürsü</i>
T.	<i>masa-nın</i>	<i>dede-nin</i>	<i>kutu-nun</i>	<i>kürsü-nün</i>
Y.	<i>masa-ya</i>	<i>dede-ye</i>	<i>kutu-ya</i>	<i>kürsü-ye</i>
B.	<i>masa-yı</i>	<i>dede-yi</i>	<i>kutu-yu</i>	<i>kürsü-yü</i>
K.	<i>masa-da</i>	<i>dede-de</i>	<i>kutu-da</i>	<i>kürsü-de</i>
Ç.	<i>masa-dan</i>	<i>dede-den</i>	<i>kutu-dan</i>	<i>kürsü-den</i>

Görüldüğü gibi ünlü ile biten *masa, dede, kutu, kürsü* sözcükleri basit çekime uyarak ad durum eki (krş. *-nun/-nin/-nun/-nün; -yıl/-yil/-yul/-yü; -yal/-ye*) başındaki ünsüzün (krş. *-n, -y*) konarak söylenmesine sebep oldu. Ama ekteki ünlüler ses uyumuna göre seçildi.

Kırgız dilinde basit çekime aşağıdakiler girer:

1. Yalın, türemiş ve birleşik adların bütün grubu: *at, ot* (ateş), *it* (köpek), *atak* (şöhret, ün), *bilim, baylık* (zenginlik), *cürök* (yürek, kalp), *surak* (sorgu), *koyçu* (Koyun çobanı), *malçı* (Çoban, hayvan yetiştiricisi), *aşkazan* (mide), *at-kulak* (kuzukulağı), *aksokto* (yulafa benzer bir bitki), *aybalta* (bir savaş aleti), *balmuzdak* (dondurma), *belboo* (kuşak), *itmurun* (kuşburnu), *kolkap* (eldiven), *kumşeker* (toz şeker), *taşkömür* (taş kömürü), *küç-kubat* (kuvvet), *akıl-es* (akıl), *ata-ene* (ana-baba), *kelin-kesek* (gelin), *kempir-çal* (ihtiyar adam ve kadan) vb.

2. *-iñiz, -ıbız, -ıñar, -iñızdar, -lar* gibi iyelik, çokluk eki eklenen adların hepsi: *atiñiz, atıbız, atıñar, üy-bülöñüzdör, küç-kubatıñızdar, baylıgıbız, aşkazanıñız* vb.

3. Çift ünsüzle biten bazı yabancı sözcükler: *Minsk, Kursk, fond, tank* vb.

Bunların içinden birinci gruptaki sözcüklerin çekimi yapılırken ad durum ekini alacak sözcük değişmeden tamamıyla korunur ve ona eklenen ek ses uyumuna ve ünsüzlerin değişme kurallarına uyarak çeşitli şekillerde söylenir.

Yalın adların çekimi:

Y.	<i>ata</i>	<i>kan</i>	<i>caz</i>	<i>balık</i>
T.	<i>ata-nın</i>	<i>kan-dın</i>	<i>caz-dın</i>	<i>balık-tın</i>
Y.	<i>ata-ga</i>	<i>kan-ga</i>	<i>caz-ga</i>	<i>balık-ka</i>
B.	<i>ata-nı</i>	<i>kan-dı</i>	<i>caz-dı</i>	<i>balık-tı</i>
K.	<i>ata-da</i>	<i>kan-da</i>	<i>caz-da</i>	<i>balık-ta</i>
Ç.	<i>ata-dan</i>	<i>kan-dan</i>	<i>caz-dan</i>	<i>balık-tan</i>

Türemiş adların çekimi:

Y.	<i>malçı</i>	<i>bilim</i>	<i>açkıç</i>
T.	<i>malçı-nın</i>	<i>bilim-din</i>	<i>açkıç-tın</i>
Y.	<i>malçı-ga</i>	<i>bilim-ge</i>	<i>açkıç-ka</i>
B.	<i>malçı-nı</i>	<i>bilim-di</i>	<i>açkıç-tı</i>
K.	<i>malçı-da</i>	<i>bilim-de</i>	<i>açkıç-ta</i>
Ç.	<i>malçı-dan</i>	<i>bilim-den</i>	<i>açkıç-tan</i>

İkileme adların çekimi:

Y.	<i>ata-ene</i>	<i>kempir-çal</i>	<i>küç-kubat</i>
T.	<i>ata-ene-nin</i>	<i>kempir-çal-dın</i>	<i>küç-kubat-tın</i>
Y.	<i>ata-ene-ge</i>	<i>kempir-çal-ga</i>	<i>küç-kubat-ka</i>
B.	<i>ata-ene-ni</i>	<i>kempir-çal-dı</i>	<i>küç-kubat-tı</i>
K.	<i>ata-ene-de</i>	<i>kempir-çal-da</i>	<i>küç-kubat-ta</i>
Ç.	<i>ata-ene-den</i>	<i>kempir-çal-dan</i>	<i>küç-kubat-tan</i>

Bileşik adların çekimi:

Y.	<i>aybalta</i>	<i>taşkömür</i>	<i>balmuzdak</i>
T.	<i>aybalta-nın</i>	<i>taşkömür-dün</i>	<i>balmuzdak-tın</i>
Y.	<i>aybalta-ga</i>	<i>taşkömür-gö</i>	<i>balmuzdak-ka</i>
B.	<i>aybalta-nı</i>	<i>taşkömür-dü</i>	<i>balmuzdak-tı</i>
K.	<i>aybalta-da</i>	<i>taşkömür-dö</i>	<i>balmuzdak-ta</i>
Ç.	<i>aybalta-dan</i>	<i>taşkömür-dön</i>	<i>balmuzdak-tan</i>

İkinci grupta ad durum eki alacak sözcükten sonra ad durum eki sürekli yumuşak ünsüzden başlayıp söylenir:

Eklemeli adların çekimi:

Y.	<i>balabız</i>	<i>eliñer</i>	<i>malçılar</i>
T.	<i>balabız-dın</i>	<i>eliñer-din</i>	<i>malçılar-dın</i>
Y.	<i>balabız-ga</i>	<i>eliñer-ge</i>	<i>malçılar-ga</i>
B.	<i>balabız-dı</i>	<i>eliñer-di</i>	<i>malçılar-dı</i>
K.	<i>balabız-da</i>	<i>eliñer-de</i>	<i>malçılar-da</i>
Ç.	<i>balabız-dan</i>	<i>eliñer-den</i>	<i>malçılar-dan</i>

Üçüncü gruptaki alınmış sözcükler aynen çekilir. Ancak, bunların içinden çift ünsüz ile biten *Omsk, fond, pakt, fakt* (vaka; gerçek) gibi sözcüklerden son-

ra Kırgız dilinin konuşma kuralına uygun olarak ünlü ses eklenerek söylenir:

Yabancı adların çekimi:

Y.	<i>tank</i>	<i>fond</i>	<i>fakt</i>	<i>Minsk</i>
T.	<i>tanka-nın</i>	<i>fondun-nun</i>	<i>faktı-nın</i>	<i>Minski-nin</i>
Y.	<i>tanka-ga</i>	<i>fondun-ga</i>	<i>faktı-ga</i>	<i>Minski-ge</i>
B.	<i>tanka-nı</i>	<i>fondun-nu</i>	<i>faktı-nı</i>	<i>Minski-ni</i>
K.	<i>tanka-da</i>	<i>fondun-da</i>	<i>faktı-da</i>	<i>Minski-de</i>
Ç.	<i>tanka-dan</i>	<i>fondun-dan</i>	<i>faktı-dan</i>	<i>Minski-den</i>

Böylece çekimin basit tipinde iki dile özgü olan aşağıdaki gibi özellikleri belirlemek mümkün:

1. Türk dilinde basit çekim sözcüğün son ünlü sesine göre belirlenip *tamlayan*, *belirtme*, *yönelme* durumunun ek başındaki ünsüzü korunarak söylenir. Ama Kırgız dilinde basit çekim tipi ad durum eki alacak sözcüğün son sesine değil o sözcüklerin sözcük bilimi ve şekil bilimine ait özelliklere göre belirlenir ve *tamlayan*, *yönelme*, *belirtme* durumunun ilk ünsüzü korunarak veya uygunluğuna göre sedalı-sedasız ünsüz ile değiştirilerek söylenir;

2. Türk dilinde basit tipi düzene sokacak koşul - ünlü ses. Demek ünlüden sonra *tamlayan*, *yönelme*, *belirtme* durumunun ilk ünsüzü mutlak bir şekilde söylenir. Krş. Türkçe *-nın*, *-yı*, *-ya*. Ama Kırgız dilinde bu tip hem ünlü ile biten sözcüklere hem ünsüz ile biten sözcüklere de aynı şekilde yayıldığından dolayı *tamlayan*, *yönelme*, *belirtme* durumunda ek başındaki ünsüz yukarıda belirtilenler gibi *n~d~t*, *g~k* değişme hâdisesine kapılır. Krş. Kırgızca *-nın/-dın/-tın*, *-gal-ka*, *-nı/-dı/-tı*;

3. Hem Türk dilinden hem Kırgız dilinde ekteki ünlüler çekim tipini belirleyici kurala uymazlar. Onların çok şekilli olmasının bir kaynağı olan ses uyumu kurallarına göre belirlenir. Krş. Kırgızca, Türkçe *-nın/-nin/-nun/-nün*; Türkçe *-yı/-yi/-yul/-yü*; Kırgızca *-nı/-nıl/-nül/-nü*; Türkçe *-ya/-ye*; Kırgızca *-gal/-gel/-gol/-gö*.

4. Her iki dilde basit ve birleşik çekim kuralları eklerin çok şekilli olmasının diğer bir kaynağı olarak sayılır.

Birleşik Çekim

Türk dilinde birleşik çekim sonu ünsüz ile biten sözcüklerde görülür. Böy-

le sözcüklerden sonra *tamlayan, belirtme, yönelme* durumunda ek başındaki ünsüz düşürülerek söylenir ve bu durumların kısa şekli kullanılır.

Sedalı ünsüz ile biten sözcükler

Y.	<i>çatal</i>	<i>saray</i>	<i>doktor</i>	<i>orman</i>	<i>karpuz</i>
T.	<i>çatal-ın</i>	<i>saray-ın</i>	<i>doktor-un</i>	<i>orman-ın</i>	<i>karpuz-un</i>
Y.	<i>çatal-a</i>	<i>saray-a</i>	<i>doktor-a</i>	<i>orman-a</i>	<i>karpuz-a</i>
B.	<i>çatal-ı</i>	<i>saray-ı</i>	<i>doktor-u</i>	<i>orman-ı</i>	<i>karpuz-u</i>
K.	<i>çatal-da</i>	<i>saray-da</i>	<i>doktor-da</i>	<i>orman-da</i>	<i>karpuz-da</i>
Ç.	<i>çatal-dan</i>	<i>saray-dan</i>	<i>doktor-dan</i>	<i>orman-dan</i>	<i>karpuz-dan</i>

Sedasız ünsüz ile biten sözcükler

Y.	<i>kitap</i>	<i>sanat</i>	<i>gümüş</i>	<i>kılıç</i>	<i>köpek</i>
T.	<i>kitap-ın</i>	<i>sanat-ın</i>	<i>gümüş-ün</i>	<i>kılıc-ın</i>	<i>köpeğ-in</i>
Y.	<i>kitap-a</i>	<i>sanat-a</i>	<i>gümüş-e</i>	<i>kılıc-a</i>	<i>köpeğ-e</i>
B.	<i>kitap-ı</i>	<i>sanat-ı</i>	<i>gümüş-ü</i>	<i>kılıc-ı</i>	<i>köpeğ-i</i>
K.	<i>kitap-ta</i>	<i>sanat-ta</i>	<i>gümüş-te</i>	<i>kılıç-ta</i>	<i>köpeğ-te</i>
Ç.	<i>kitap-tan</i>	<i>sanat-tan</i>	<i>gümüş-ten</i>	<i>kılıç-tan</i>	<i>köpeğ-ten</i>

Çokluk eki alan sözcükler

Y.	<i>kızlar</i>	<i>evler</i>	<i>kökler</i>	<i>ünlüler</i>
T.	<i>kızlar-ın</i>	<i>evler-in</i>	<i>kökler-in</i>	<i>ünlüler-in</i>
Y.	<i>kızlar-a</i>	<i>evler-e</i>	<i>kökler-e</i>	<i>ünlüler-e</i>
B.	<i>kızlar-ı</i>	<i>evler-i</i>	<i>kökler-i</i>	<i>ünlüler-i</i>
K.	<i>kızlar-da</i>	<i>evler-de</i>	<i>kökler-de</i>	<i>ünlüler-de</i>
Ç.	<i>kızlar-dan</i>	<i>evler-den</i>	<i>kökler-den</i>	<i>ünlüler-den</i>

I. şahıs iyelik eki alan sözcükler

Y.	<i>babam</i>	<i>annem</i>	<i>babamız</i>	<i>annemiz</i>
T.	<i>babam-ın</i>	<i>annem-in</i>	<i>babamız-ın</i>	<i>annemiz-in</i>
Y.	<i>babam-a</i>	<i>annem-e</i>	<i>babamız-a</i>	<i>annemiz-e</i>
B.	<i>babam-ı</i>	<i>annem-i</i>	<i>babamız-ı</i>	<i>annemiz-i</i>
K.	<i>babam-da</i>	<i>annem-de</i>	<i>babamız-da</i>	<i>annemiz-de</i>
Ç.	<i>babam-dan</i>	<i>annem-den</i>	<i>babamız-dan</i>	<i>annemiz-den</i>

II. şahıs iyelik eki alan sözcükler

Y.	<i>baban</i>	<i>annen</i>	<i>babanız</i>	<i>anneniz</i>
T.	<i>baban-ın</i>	<i>annen-in</i>	<i>babanız-ın</i>	<i>anneniz-in</i>
Y.	<i>baban-a</i>	<i>annen-e</i>	<i>babanız-a</i>	<i>anneniz-e</i>
B.	<i>baban-ı</i>	<i>annen-i</i>	<i>babanız-ı</i>	<i>anneniz-i</i>
K.	<i>baban-da</i>	<i>annen-de</i>	<i>babanız-da</i>	<i>anneniz-de</i>
Ç.	<i>baban-dan</i>	<i>annen-den</i>	<i>babanız-dan</i>	<i>anneniz-den</i>

III. şahıs iyelik eki alan sözcükler

Y.	<i>babası</i>	<i>annesi</i>	<i>kızı</i>	<i>evi</i>
T.	<i>babasının</i>	<i>annesinin</i>	<i>kızının</i>	<i>evinin</i>
Y.	<i>babasına</i>	<i>annesine</i>	<i>kızına</i>	<i>evine</i>
B.	<i>babasını</i>	<i>annesini</i>	<i>kızını</i>	<i>evini</i>
K.	<i>babasının-da</i>	<i>annesinin-de</i>	<i>kızının-da</i>	<i>evinin-de</i>
Ç.	<i>babasının-dan</i>	<i>annesinin-den</i>	<i>kızının-dan</i>	<i>evinin-den</i>

Y.	<i>kutuları</i>	<i>gülleri</i>
T.	<i>kutularının</i>	<i>güllerinin</i>
Y.	<i>kutularına</i>	<i>güllerine</i>
B.	<i>kutularını</i>	<i>güllerini</i>
K.	<i>kutularında</i>	<i>güllerinde</i>
Ç.	<i>kutularından</i>	<i>güllerinden</i>

Genel iyelik eki alan sözcükler

Y.	<i>benimki</i>	<i>seninki</i>	<i>Orhanınki</i>	<i>babamınki</i>
T.	<i>benimkinin</i>	<i>seninkinin</i>	<i>Orhanınkinin</i>	<i>babamınkinin</i>
Y.	<i>benimkin-e</i>	<i>seninkine</i>	<i>Orhanınkin-e</i>	<i>babamınkin-e</i>
B.	<i>benimkin-i</i>	<i>seninkini</i>	<i>Orhanınkin-i</i>	<i>babamınkin-i</i>
K.	<i>benimkin-de</i>	<i>seninkinde</i>	<i>Orhanınkin-de</i>	<i>babamınkin-de</i>
Ç.	<i>benimkin-den</i>	<i>seninkinden</i>	<i>Orhanınkin-den</i>	<i>babamınkin-den</i>

Şahıs zamirleri

Y.	<i>ben</i>	<i>sen</i>	<i>o</i>	<i>biz</i>	<i>siz</i>	<i>onlar</i>
T.	<i>ben-im</i>	<i>sen-in</i>	<i>on-un</i>	<i>biz-im</i>	<i>siz-in</i>	<i>onlar-in</i>
Y.	<i>ben-a</i>	<i>sen-a</i>	<i>on-a</i>	<i>biz-e</i>	<i>siz-e</i>	<i>onlar-a</i>
B.	<i>ben-i</i>	<i>sen-i</i>	<i>on-u</i>	<i>biz-i</i>	<i>siz-i</i>	<i>onlar-ı</i>

K.	<i>ben-de</i>	<i>sen-de</i>	<i>on-da</i>	<i>biz-de</i>	<i>siz-de</i>	<i>onlar-da</i>
Ç.	<i>ben-den</i>	<i>sen-den</i>	<i>on-dan</i>	<i>biz-den</i>	<i>siz-den</i>	<i>onlar-dan</i>

İşaret zamirleri

Y.	<i>bu</i>	<i>şu</i>	<i>o</i>
T.	<i>bun-un</i>	<i>şun-un</i>	<i>on-un</i>
Y.	<i>bun-a</i>	<i>şun-a</i>	<i>on-a</i>
B.	<i>bun-u</i>	<i>şun-u</i>	<i>on-u</i>
K.	<i>bun-da</i>	<i>şun-da</i>	<i>on-da</i>
Ç.	<i>bun-dan</i>	<i>şun-dan</i>	<i>on-dan</i>

Şahıs zamirleri

Y.	<i>kim</i>	<i>kaç</i>
T.	<i>kim-in</i>	<i>kaç-ın</i>
Y.	<i>kim-e</i>	<i>kaç-a</i>
B.	<i>kim-i</i>	<i>kaç-ı</i>
K.	<i>kim-de</i>	<i>kaç-da</i>
Ç.	<i>kim-den</i>	<i>kaç-dan</i>

Dönüşülük zamir

Y.	<i>kendim</i>	<i>kendin</i>	<i>kendisi</i>
T.	<i>kendim-in</i>	<i>kendin-in</i>	<i>kendisinin</i>
Y.	<i>kendim-e</i>	<i>kendin-e</i>	<i>kendisinin-e</i>
B.	<i>kendim-i</i>	<i>kendin-i</i>	<i>kendisinin-i</i>
K.	<i>kendim-de</i>	<i>kendin-de</i>	<i>kendisinin-de</i>
Ç.	<i>kendim-den</i>	<i>kendin-den</i>	<i>kendisinin-den</i>

Y.	<i>kendimiz</i>	<i>kendiniz</i>	<i>kendileri</i>
T.	<i>kendimiz-in</i>	<i>kendiniz-in</i>	<i>kendilerinin</i>
Y.	<i>kendimiz-e</i>	<i>kendiniz-e</i>	<i>kendilerinin-e</i>
B.	<i>kendimiz-i</i>	<i>kendiniz-i</i>	<i>kendilerinin-i</i>
K.	<i>kendimiz-de</i>	<i>kendiniz-de</i>	<i>kendilerinin-de</i>
Ç.	<i>kendimiz-den</i>	<i>kendiniz-den</i>	<i>kendilerinin-den</i>

Yukarıda Türk dilinde birleşik çekimin tabiatını tasdik etmek için akıcı, sedalı ve sedasız ünsüzler ile biten *çatal*, *saray*, *doktor*, *orman*, *karpuz*, *kitap*, *sanat*, *gümüş*, *kılıç*, *köpek*, *kızlar*, *evler*, *kökler*, *ünlüler*, *babam*, *baban*, *babamız*,

babanız, babası, annem, annen, annemiz, anneniz, annesi, kızı, evi, kutuları, gülleri, benimki, seninki, Orhanunki, babanunki gibi sözcüklerin, *ben, sen, o, biz, siz, onlar, bu, şu, kim, ne, kendim* gibi belgisiz, işaret, soru ve şahıs zamirlerinin çekimi örnek olarak getirildi.

Bu örneklerde birleşik çekimde tamlayan, yönelme, belirtme durumunun ilk ünsüzü bütün zamanlarda düşürülerek söylendi.

İkinci olarak, III. şahsın, *-ı/-sı* iyelik eki, genel iyelik ekinin *-ninki* göstergesi ile sözcüklerden (krş. *babası, annesi, kızı, evi, kutuları, gülleri, benimki, seninki, Orhanunki, babanunki*) sonra ve çekim ekinden önce *-n-* sesi ortaya çıktı. Tam olarak söylersek, *-ı/-sı* eki adın değişen hâllerinde eski şeklini yeniden kazanarak *-in/-sin* şeklinde söylendi. Krş. *babasının, baba-sın-a, baba-sın-ı, baba-sın-da, baba-sın-dan, kız-ın-in, kız-ın-a, kız-ın-ı, kız-ın-da, kız-ın-dan* vb.

Demek böyle durumlarda çekim eki alacak gövde olarak sonuna *-n-* sesi eklenerek söylenilen şekil kabul edilir. Krş. *baba-sın-, anne-sin-, kız-ın-, ev-in-* vb. Adın değişen hâllerinde ortaya çıkan *-n-* sesi *o, bu, şu* zamirlerinin çekim paradigmasında da yer aldı. Krş. *on-, bun-, şun-*.

Böylece yukarıdaki sözcüklerin birleşik çekime ait olduğunu aşağıdaki karşılaştırmadan açıkça görebiliriz:

	Basit	Birleşik	Birleşik
Y.	<i>elçi</i>	<i>elçi-si</i>	<i>zeytin</i>
T.	<i>elçi-nin</i>	<i>elçi-sin-in</i>	<i>zeytin-in</i>
Y.	<i>elçi-ye</i>	<i>elçi-sin-e</i>	<i>zeytin-e</i>
B.	<i>elçi-yi</i>	<i>elçi-sin-i</i>	<i>zeytin-i</i>
K.	<i>elçi-de</i>	<i>elçi-sin-de</i>	<i>zeytin-de</i>
Ç.	<i>elçi-den</i>	<i>elçi-sin-den</i>	<i>zeytin-den</i>

Görüldüğü gibi sonu ünlü ile biten *elçi* sözcüğünün çekim paradigmasında basit çekime uygun tamlayan, belirtme, yönelme durumlarının ilk ünsüzü korunarak *-nin, -yi, -ye* olarak tam şekilde kullanıldı.

-n sesi ile biten *zeytin* sözcüğünden sonra birleşik çekime göre yukarıdaki üç durumun ek başındaki ünsüzü düşürülerek söylendi, krş. *-in, -i, -e*.

Ama III. şahıs iyelik eki alan *elçi-si* sözcüğü ünlü ile bitmesine rağmen adın değişen hâllerinde eski *n-* sesini kendi biçimine getirerek *elçi-sin-* şeklinde çe-

kimlendi. Sonuçta *elçisi* sözcüğü sonu *n-* ile biten *zeytin* sözcüğü nasıl çekimlendiyse, tamamen öyle çekimlendi. Krş.

Y.	<i>elçi-si</i>	<i>zeytin</i>
T.	<i>elçi-sin-in</i>	<i>zeytin-in</i>
Y.	<i>elçi-sin-e</i>	<i>zeytin-e</i>
B.	<i>elçi-sin-i</i>	<i>zeytin-i</i>
K.	<i>elçi-sin-de</i>	<i>zeytin-de</i>
Ç.	<i>elçi-sin-den</i>	<i>zeytin-den</i>

Kırgız dilinde çekimin birleşik tipi aşağıdaki durumları kendi içine alır:

1. *-im, -iñ* iyelik eki alan sözcüklerin çekimini;
2. iyeliğin *-u/-sı, -nıkı* eklerini alan sözcüklerin çekimini;
3. *-oo* ekli sayı sıfatının çekimini;
4. esas zamirlerin çekimini.

-im, -iñ eki alan sözcüklerin çekimi

Y.	<i>atam</i>	<i>atañ</i>	<i>atım</i>	<i>atıñ</i>
T.	<i>atam-(d)in</i>	<i>atañ-(d)in</i>	<i>atım-(d)in</i>	<i>atıñ-(d)in</i>
Y.	<i>atam-a</i>	<i>atañ-a</i>	<i>atım-a</i>	<i>atıñ-a</i>
B.	<i>atam-(d)ı</i>	<i>atañ-(d)ı</i>	<i>atım-(d)ı</i>	<i>atıñ-(d)ı</i>
K.	<i>atam-da</i>	<i>atañ-da</i>	<i>atım-da</i>	<i>atıñ-da</i>
Ç.	<i>atam-(d)an</i>	<i>atañ-(d)an</i>	<i>atım-(d)an</i>	<i>atıñ-(d)an</i>

Böyle sözcüklerin çekimi hem basit çekime hem birleşik çekime uygun geleceği gibi hissedilir. Buna bakmadan bunların birleşik çekime biraz fazla yakınlaştığı görülür. Bu yönelme durumunun ilk ünsüzü bu gruptaki sözcüklerden sonra devamlı düşürülerek söylenmesi ile şartlanır:

<i>atam - a</i>	ancak <i>atam-ga</i> değil.
<i>atıñ - a</i>	ancak <i>atıñ-ga</i> değil.

Böylece bu gruptaki sözcüklerden sonraki tamlayan ve belirtme durumunun ilk ünsüzü düşürülerek söylenirse, bunlar birleşik çekime ait olurlar:

<i>atam -in</i>	<i>atañ -in</i>
<i>atam -ı</i>	<i>atañ -ı</i> vb.

Ancak aynen bu şartta adı geçen çekimler ilk ünsüzünü koruyabilse, böyle çekim basit çekime yanaşır:

<i>atam -dın</i>	<i>atañ -dın</i>
<i>atam -dı</i>	<i>atañ -dı vb.</i>

Bu çekimde çıkma durumu da kısaltılarak *-an* şeklinde veya tam olarak *-dan* şeklinde söylenebilir:

<i>atam -an</i>	<i>/ atam -dan</i>
<i>atañ -an</i>	<i>atañ -dı vb.</i>

Ancak bundan bu çekim ayrı bir tipi oluşturur diye sonuç çıkaramayız; çünkü çıkma durumu yalnız III. şahsın teklik iyelik eki eklenen sözcüklerden sonra ilk ünsüzü olmadan söylenir. Ama *tamlayan*, *belirtme* ve *yönelme* durumunun kısaltılarak söylenen biçimi hem iyeliğin yukarıda gösterilen eklerini alan sözcüklerden sonra, hem birleşik çekimin özünü oluşturan teklik sayıdaki şahıs ve işaret zamirlerinden sonra gelebilir. Bunun için çıkma durumunun kısaltılarak *-an* şeklinde gelişine sınırlı karakterdeki özel hâdise olarak bakmak gerekir.

-ı / -sı, -nıkı ekini alan sözcüklerin çekimi

Y.	<i>ata-sı</i>	<i>at-ı</i>	<i>ata-nıkı</i>
T.	<i>ata-sın-ın</i>	<i>at-ın-ın</i>	<i>ata-nıkın-ın</i>
Y.	<i>ata-sın-a</i>	<i>at-ın-a</i>	<i>ata-nıkın-a</i>
B.	<i>ata-sın-ø</i>	<i>at-ın-ø</i>	<i>ata-nıkın-ø</i>
K.	<i>ata-sın-da</i>	<i>at-ın-da</i>	<i>ata-nıkın-da</i>
Ç.	<i>ata-sın-an</i>	<i>at-ın-an</i>	<i>ata-nıkın-an</i>

Bunda aşağıdaki gibi farklılıklar görülür:

1. Adın değişen hâllerinde iyeliğin *-ı/-sı* eki *-ın/-sın* şeklindeki eski biçimini geri alır ve çekimlenecek gövde olarak bu son *-n* sesi birleşik söylenen biçim sayılır: *ata-sın-*, *at-ın-* vb.

Genel iyeliğin *-nıkı* eki de aynı yolla ilk biçimini alır; ancak *n* sesi metatez ile ekin sonunda söylenir:

-nıkı < -nın+kı > nı+kın > -nıkın.

Krş: Türkçe	<i>baba-nunki</i>	<i>sen-inki</i>
	<i>anne-ninki</i>	<i>Orhan-inki vb.</i>

2. *Tamlayan*, *yönelme* ve *belirtme* ekinin ilk ünsüzü düşürülerek söylenir: *ata-sın-ın*, *ata-sın-a*, *ata-nıkın-ın*, *ata-nıkın-a*. Ancak belirtme durumunda ünsüzden sonra ekteki ünlü de kısaltılarak sonuçta bu durum \emptyset (sıfır) ek ile verilir:

ata-sın-ı > ata-sın-φ > ata-sın

ata-nıkın-ı > ata-nıkın-φ > ata-nıkın vb.

3. Çıkan durum ekinin ilk ünsüzünün düşmesi sözcük içinde çift *nn* ünsüzünün kullanımına Kırgız dilinin izin vermemesi sebebiyledir.

Krş. Kırgızca: *ata-m-dan > ata-m-nan > ata-m-an > ataman,*
ata-sın-dan > ata-sın-nan > ata-sın-an > atasınan

Türkçe: *babasın-dan, babam-dan vb.*

Sayı sıfatının çekimi

Y.	<i>altoo</i>	<i>beşöö</i>	<i>uçöö</i>
T.	<i>altoon-un</i>	<i>beşöön-ün</i>	<i>uçöön-ün</i>
Y.	<i>altoon-o</i>	<i>beşöön-ö</i>	<i>uçöön-ö</i>
B.	<i>altoon-u</i>	<i>beşöön-ü</i>	<i>uçöön-ü</i>
K.	<i>altoon-do</i>	<i>beşöön-dö</i>	<i>uçöön-dö</i>
Ç.	<i>altoon-on</i>	<i>beşöön-ön</i>	<i>uçöön-ön</i>

Görüldüğü gibi yukarıdaki sözcüklerin çekimi de birleşik çekim kurallarına uyarak III. şahıs iyelik eki *-ı/-sı* gibi çekimlenir. Bunda yalnız belirtme eki \emptyset olmadan, ilk ünsüzü kısaltılarak söylenilen *-u/-ü* şeklinde kullanılır:

altoon - u *beşöön - ü*
uçöön - ü vb.

Ancak adın değişen hâlinde çekimlenecek gövde olarak *n* sesi eklenerek söylenilen biçim sayılır:

altoon - *beşöön -*
uçöön - vb.

Böyle görünüş aynı kökten olan dillerin içinden Yakut dilinin malzemelerinde doğrulanır; daha doğrusu bu dilin batı ağızlarında sayı sıfatının eki hem ya-lın durumda hem adın diğer değişen hâllerinde *-uon/-üön* şeklinde kullanılır. Krş: Yakutça *ikien, ühüön* - Kırgızca *eköö, uçöö*.

Şahıs zamirlerinin çekimi

Y.	<i>men</i>	<i>sen</i>	<i>al</i>
T.	<i>men-in</i>	<i>sen-in</i>	<i>an-ın</i>
Y.	<i>mag-a</i>	<i>sag-a</i>	<i>ag-a</i>
B.	<i>men-i</i>	<i>sen-i</i>	<i>an-ı</i>

K.	<i>men-de</i>	<i>sen-de</i>	<i>an-da</i>
Ç.	<i>men-den</i>	<i>sen-den</i>	<i>an-dan</i>

Demek, birleşik çekimde tamlayan *-in/-in*, yönelme *-a*, belirtme *-ı/-i* olarak çekim ekleri ilk ünsüzünden ayrılır.

Yönelme durumunda *-ga* ekinin ilk ünsüzünün etkisi ile zamir kökünün son sesi önce *-ñ* sesine (*men+ga>mañ+ga*, *sen+ga>sañ+ga*, *al+ga>añ+ga*; krş: Uygurca, Türkçe, Güney Kırgızca: *men+ga>mañ+ga>mañ+a*, *sen+ga>sañ+ga>sañ+a*, *al+ga>añ+ga>añ+a* vb.), daha sonra *g* sesine geçer. Krş: Hakasça *men+ga>mañ+ga>mag+ga>mag+aa*, *sen+ga>sañ+ga>sag+ga>sag+aa*, *al+ga>ag+ga>ag+aa* vb. Kırgız dilinde morfonolojik bakımdan kök ile ekin birleşmesi durumunda çift *-gg-* ünsüzünün kullanılışı yasak edildiği için birleşik çekimin genel kuralına uygun olarak *-ga* ekinin ilk ünsüzü düşürülerek söylenir.

mag+ga>mag+a, *sag+ga>sag+a*, *ag+ga>ag+a*.

-nıkı, -ısı ekini alan zamirlerin çekimi

Y.	<i>men-iki</i>	<i>sen-iki</i>	<i>an-ıkı</i>
T.	<i>men-ikin-in</i>	<i>sen-ikin-in</i>	<i>an-ıkın-in</i>
Y.	<i>men-ikin-e</i>	<i>sen-ikin-e</i>	<i>an-ıkın-a</i>
B.	<i>men-ikin-ø</i>	<i>sen-ikin-ø</i>	<i>an-ıkın-ø</i>
K.	<i>men-ikin-de</i>	<i>sen-ikin-de</i>	<i>an-ıkın-da</i>
Ç.	<i>men-ikin-den</i>	<i>sen-ikin-en</i>	<i>an-ıkın-an</i>
Y.	<i>biz-diki</i>	<i>siz-diki</i>	<i>siler-diki</i>
T.	<i>biz-dikin-in</i>	<i>siz-dikin-in</i>	<i>siler-dikin-in</i>
Y.	<i>biz-dikin-e</i>	<i>siz-dikin-e</i>	<i>siler-dikin-e</i>
B.	<i>biz-dikin-ø</i>	<i>siz-dikin-ø</i>	<i>siler-dikin-ø</i>
K.	<i>biz-dikin-de</i>	<i>siz-dikin-de</i>	<i>siler-dikin-de</i>
Ç.	<i>biz-dikin-en</i>	<i>siz-dikin-en</i>	<i>siler-dikin-en</i>
Y.	<i>alar-dıkı</i>	<i>an-ısı</i>	
T.	<i>alar-dıkın-in</i>	<i>an-ısının</i>	
Y.	<i>alar-dıkın-a</i>	<i>an-ısının-a</i>	
B.	<i>alar-dıkın-ø</i>	<i>an-ısının-ø</i>	
K.	<i>alar-dıkın-da</i>	<i>an-ısının-da</i>	
Ç.	<i>alar-dıkın-an</i>	<i>an-ısının-an</i>	

Men, sen, al zamirlerinden sonra genel iyeliğin *-nıkı* eki ilk ünsüzünü kaybeder:

men+nıkı > men+ıkı > men+iki

sen+nıkı > sen+ıkı > sen+iki

al+nıkı > an+ıkı > an+ıkı.

Diğer zamirlerde, ek başındaki *-n* sesi *-d* sesine değişir:

biz+nıkı > biz-diki

sen+nıkı > siz-diki

siler+nıkı > siler-diki vb.

al zamirinden sonra ise III. şahıs iyelik eki *-ı+-ısı>ısı* şeklinde birbiri üstüne eklenir:

al+ısı>an+ısı<anısı.

İyeliğin yukarıdaki iki ekini alan zamirler çekimlendiğinde bu eklerden sonra adın değişen hâlinde *n* sesi ortaya çıkar. Bu *-n* sesi ile biten şekil çekimlenecek gövde olarak sayılır:

men-ikin

sen-ikin

an-ıkın

biz-dikin

an-ısın vb.

Ancak *tamlayan, belirtme, yönelme* durum eklerinin ilk ünsüzünün düşmesi birleşik çekimin genel kurallarına göre gerçekleşir:

men-ikin-in

sen-ikin-in

an-ıkın-ın

biz-dikin-e

siz-dikin-e

alar-dıkın-a vb.

Çıkma durumunun ilk ünsüzünün düşmesine aşağıdaki fonetik süreç sebep olur:

men-ikin+dan > men-ikin+nen > men-ikin+en

an-ısın+dan > an-ısın+nan < an-ısın+an vb.

Belirtme durumunda çekimin genel kurallarına uygun olarak önce ek başındaki ünsüz düşürülür (*men-ikin+nı>men-ikin+i, sen-ikin+nı>sen-ikin+i, biz-dikin+nı>biz-dikin+i vb.*) ve bu kuralın yanında bulunan ek kural ile ekte kalan ünlü de düşürülerek söylenir. Sonuçta belirtme durumunun anlamı \emptyset (sıfır) ile verilir:

menikin - ø, senikin - ø, bizdikin - ø, silerdikin - ø vb.

İşaret zamirlerinin çekimi

Y.	<i>bul</i>	<i>oşol</i>	<i>tigil</i>
T.	<i>mun-un</i>	<i>oşon-un</i>	<i>tigin-in</i>
Y.	<i>bug-a</i>	<i>oşog-o</i>	<i>tigig-e</i>
B.	<i>mun-u</i>	<i>oşon-u</i>	<i>tigin-i</i>
K.	<i>mun-da</i>	<i>oşon-do</i>	<i>tigin-de</i>
Ç.	<i>mun-dan</i>	<i>oşon-don</i>	<i>tigin-den</i>
Y.	<i>mun-uku</i>	<i>oşon-uku</i>	<i>tigin-iki</i>
T.	<i>mun-ukun-un</i>	<i>oşon-ukun-un</i>	<i>tigin-ikin-in</i>
Y.	<i>mun-ukun-a</i>	<i>oşon-ukun-a</i>	<i>tigin-ikin-e</i>
B.	<i>mun-ukun-ø</i>	<i>oşon-ukun-ø</i>	<i>tigin-ikin-ø</i>
K.	<i>mun-ukun-da</i>	<i>oşon-ukun-da</i>	<i>tigin-ikin-de</i>
Ç.	<i>mun-ukun-an</i>	<i>oşon-ukun-an</i>	<i>tigin-ikin-en</i>

İşaret zamirleri birleşik çekim kurallarına uyarak aşağıdaki gibi değişikliğe uğrar:

1. Zamir kökünün sonundaki *l* sesi adın değişen hâllerinde *n* sesine geçerek bu *n* sesi ile biten şekil çekimlenecek gövde olarak sayılır.

bul>mun/mun *oşol>oşon*
uşul>uşun *tigil>tigin vb.*

Bu zamirindeki *b* dudak sesi tamlayan durumunun sondaki *n* sesinin etkisi ile değişerek genzel *m* sesine geçer.

bul>mun.

Bu tür değişme belirtme durumundan başka adın değişen bütün hâllerine yayılır. Ancak kalma ve çıkma durumlarında ekteki *a* ünlüsünün etkisi ile kökteki *u* dudaklı belirtisini kaybederek *ı* sesiyle değiştirilir:

mun>mun.

Belirtme durumunda *bul>bun* kökünün son sesi ek başındaki *g* sesinin etkisine kapılarak önce *n̄* sesine (*bul>bun>buñ*), sonra *g* sesine geçer (*bul>bun>buñ>bug*). Sonuçta bütün işaret zamirleri için kök ile ekin birleştiği yerde çift -gg- sesi ortaya çıkarak bunların içinden hangisinin düşeceği birleşik

çekimin genel kuralı esasında belirlenir.

2. Birleşik çekimin genel kuralına göre *tamlayan, belirtme, yönelme* durum eklerinin ilk ünsüzü düşer:

<i>mun-un</i>	<i>tigin-e</i>
<i>tigin-in</i>	<i>oşon-u</i>
<i>oşon-un</i>	<i>mun-u</i>
<i>bug-a</i>	<i>tigin-i vb.</i>
<i>oşog-o</i>	

Sonuçta tamlayan durumu *-ın*, belirtme durumu *-ı*, yönelme durumu *-a* olarak durum ekinin kısaltılmış şekli gövdeye eklenir. Bu kuralın esasında yönelme durumunun ilk ünsüzü düşürülüp, çekimlenecek gövde *bug-*, *oşog-*, *uşug-*, *tigig-* şekillerine geçer.

3. Ancak *-nıkı* eki eklenen zamirler çekimlendiğinde adın değişen hâllerinde bu ekten sonra *n* sesi ortaya çıkar. Birleşik çekim kuralının esasında çekimlenecek gövdeden sonra *tamlayan, belirtme, yönelme* durumunun kısaltılmış eki kullanılır:

<i>mun-ukun-un</i>	<i>oşon-ukun-un</i>
<i>tigin-ikin-in</i>	<i>mun-ukun-a</i>
<i>oşon-ukun-a</i>	<i>tigin-ikin-e vb.</i>

Ancak belirtme durumunda *munukun -u*, *oşonukun -u*, *tiginikin -i* gibi aralıklı şekildeki başka Türk dillerinde korunmuş çekimler ortaya çıkar. Bunların son ünlüsü de bir ek kuralın esasında düşürülerek söylenir. Sonuçta belirtme durumu normal şekline gelir:

<i>munukun-ø</i>	<i>oşonukun-ø</i>
<i>tiginikin-ø vb.</i>	

Demek ki bunda belirtme durumu sıfır şekli ile verilerek onun anlamı sözcük şeklinin tam biçimine göre belli olur.

Çıkma durum ekinin ilk *d* sesinin düşmesi Kırgız dilinde kök ile ekin sınırında çift *nn* ünsüzünün kullanımına izin verilmemesi sebebiyle adın değişen hâlleri paradigmasında çekimlenecek gövdeyi aynı şekle getirme amacında hâl ekinin ilk ünsüzü düşürülerek söylenir:

mun-ukun+dan > mun-ukun+nan > mun-ukun+an
oşon-ukun+dan > oşon-ukun+nan > oşon-ukun+an
tigin-ikin+den > tigin-ikin+nen > tigin-ikin+en vb.

Topluluk bildiren zamirlerin çekimi

Y.	<i>baarı</i>	<i>bardığı</i>
T.	<i>baarın-in</i>	<i>bardığın-in</i>
Y.	<i>baarın-a</i>	<i>bardığın-a</i>
B.	<i>baarın-ø</i>	<i>bardığın-ø</i>
K.	<i>baarın-da</i>	<i>bardığın-da</i>
Ç.	<i>baarın-an</i>	<i>bardığın-an</i>

Bunda birleşik çekimin genel kuralına uygun tamlayan ve yönelme durum eklerinin başındaki ünsüz düşer. Belirtme durumunda ise hem ünsüzü hem ünlüsü düşürülür. Zamir gövdesine *n* sesi eklenen şekiller çekimlenecek sözcük olarak sayılır. Çıkma durum ekinin ilk *d* sesinin düşmesi Kırgız dilinde ekler birleşiminde çift *nn* sesinin kullanımına izin verilmemesi sebebiyledir:

baarın+dan > baarın+nan > baarın+an
bardığın+dan > bardığın+nan > bardığın+an.

Ayrırma zamirlerinin çekimi

Y.	<i>ar biri</i>	<i>ar kimisi</i>	<i>ar biriñ</i>
T.	<i>ar birin-in</i>	<i>ar kimisin-in</i>	<i>ar biriñ-(d)in</i>
Y.	<i>ar birin-e</i>	<i>ar kimisin-e</i>	<i>ar biriñ-e</i>
B.	<i>ar birin-ø</i>	<i>ar kimisin-ø</i>	<i>ar biriñ-(d)i</i>
K.	<i>ar birin-de</i>	<i>ar kimisin-de</i>	<i>ar biriñ-de</i>
Ç.	<i>ar birin-den</i>	<i>ar kimisin-en</i>	<i>ar biriñ-(d)en</i>

ar biri (her biri), *ar kimisi* zamirlerinin çekimi *baarı* (hepsi), *bardığı* (hepsi) sözcüklerinin çekimlenişine uygun düşer. Ancak *ar biriñ*, *ar kimiñ* gibi iyeliğin *-iñ* eki eklenen zamirlerin çekimi esasen çekimin birleşik türüne göre gerçekleşir. *Tamlayan*, *yönelme*, *çıkma* durumlarında ise durum eklerinin ilk ünsüzünün düşürülmeden korunarak söylenmesine de izin verilir.

Dönüştü zamirlerinin çekimi

Y.	<i>özüm</i>	<i>özün</i>	<i>özü</i>
----	-------------	-------------	------------

T.	özüm-(d)ün	özün̄-(d)ün	özün-ün
Y.	özüm-ö	özün̄-ö	özün-ö
B.	özüm-(d)ü	özün̄-(d)ü	özün-φ
K.	özüm-dö	özün̄-dö	özün-dö
Ç.	özüm-(d)ön	özün̄-(d)ön	özün-ön
Y.	özüm	özün̄	özün
T.	özüm-(dü)kün-ün	özün̄-(dü)kün-ün	özün-ükün-ün
Y.	özüm-(dü)kün-ö	özün̄-(dü)kün-ö	özün-ükün-ö
B.	özüm-(dü)kün-φ	özün̄-(dü)kün-φ	özün-ükün-φ
K.	özüm-(dü)kün-dö	özün̄-(dü)kün-dö	özün-ükün-dö
Ç.	özüm-(dü)kün-ön	özün̄-(dü)kün-ön	özün-ükün-ön vb.

Belirsiz zamirlerin çekimi

Y.	kay biri	kee biri	kaysı biri
T.	kay birin-in	kee birin-in	kaysı birin-in
Y.	kay birin-e	kee birin-e	kaysı birin-e
B.	kay birin-φ	kee birin-φ	kaysı birin-φ
K.	kay birin-de	kee birin-de	kaysı birin-de
Ç.	kay birin-en	kee birin-en	kaysı birin-en
Y.	kimdir biröö	kee biröö	biröö
T.	kimdir biröön-ün	kee biröön-ün	biröön-ün
Y.	kimdir biröön-ö	kee biröön-ö	biröön-ö
B.	kimdir biröön-ü	kee biröön-ü	biröön-ü
K.	kimdir biröön-dö	kee biröön-dö	biröön-dö
Ç.	kimdir biröön-ön	kee biröön-ön	biröön-ön

Böylece çekimin birleşik tipi Türk ve Kırgız dillerinde aşağıdaki farklılıklarla tasvir edilir:

1. Her iki dilde de birleşik çekim; tamlayan, belirtme, yönelme durum eklerinin ilk ünsüzünün düşürülerek söylenmesine sebep olur.

2. Türk dilinde bu çekim sözcük sonunda gelen ünsüze göre belirlenerek söz varlığındaki sözcüklere ve onların ilgili biçimlerine tam olarak yayılır. Kırgız dilindeki birleşik çekim ise söz varlığındaki sözcüklerin içinden esas zamirlere, bir de iyelik anlamdaki eki alan isim sözcüklerine yayılır. Bundan birleşik çekimi

gerçekleştiren kuralın Türkçede gelişmenin en yüksek seviyesine ulaştığını görmek mümkündür.

3. Hem Türk dilinde hem Kırgız dilinde III. şahıs iyelik eki almış sözcükler çekimlendiğinde adın değişen hâllerinden önce adı geçen ek ilk şekline gelerek *-in/-sin* şeklinde kullanılır ve birleşik çekim kuralı tam o biçime göre hareket eder. Bunun sonucunda III. şahıs iyelik eki almış sözcükler ayrı durdukları zaman son sesin ünlü olduğuna bakmadan ünsüzle biten sözcükler gibi çekimlenirler.

4. Hem Türk dilinde hem Kırgız dilinde birleşik çekimi oluşturacak merkez olarak zamir kökleri kabul edilir. Birleşik çekime giren başka sözcüklerin çekimi zamir paradigmasının etkisinden ortaya çıkan hâdiseler olarak nitelenmelidir.

5. Türk dilinde *ben, biz* zamirlerine tamlayan durumunda *-im* eki eklenir:

Türkçe	<i>ben-im</i>	Kırgızca	<i>men-in</i>
	<i>biz-im</i>		<i>biz-din</i>

6. Kırgız dilinde *-im, -in* iyelik ekleri eklenen sözcüklerin çekimine basit ve birleşik tiplerin ortasında yer alan bir durum gibi bakılmalı. Buna rağmen edebî normun yerine getirilmesi için bu sözlerin çekimini birleşik tipe daha çok yaklaşıp diye nitelendirmek şartta uygundur.

7. Kırgız dilindeki belirtme durumunun \emptyset ek ile verilmesi, çıkma durumunun *-an/-en/-on/-ön* olarak kısaltılarak gelmesi, birleşik çekim paradigmasındaki sınırlanan hâdiselerdir.